

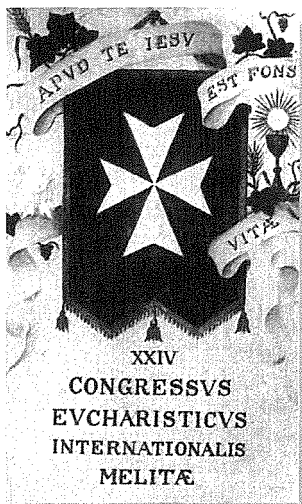

1913 - 2013

Għeluq il-mitt sena mir-restawr tal-vara titolari

Għeluq il-mitt sena mill-XXIV Kungress Ewkaristiku Internazzjonali li nżamm f'Malta fl-1913

Kitba ta' Neil Zammit

Malta fil-bidu tas-seklu għoxrin kienet bil-wisq differenti minn kif nafuha aħna llum. Bħal donnu kull attività li kienet tiġi organizzata kellha l-attenzjoni ta' kulhadd, kemm minn naħa tal-awtoritajiet ċivili u ekklesjastiċi, kif ukoll mill-poplu iġenerali. Mhux ta' b'xejn li ħafna grajjiet storiċi li sehhew snin ilu baqgħu jissemmew saħansitra sa żminijietna għax tassew kienu grajjiet kbar li bħalhom pajjiżna mhu se jerga' jara qatt.

Ġrajja mill-aktar importanti fl-istorja ta' ġensna seħhet propju fl-1913, mitt sena ilu, meta pajjiżna ospita l-XXIV Kungress Ewkaristiku Internazzjonali. Dan l-avveniment baqa' jissemma bħala wiehed mill-ewlenin f'pajjiżna, tant li f'dan l-aħħar seklu baqgħet tinzamm ħajja t-tifkira tiegħu permezz ta' għadd ta' kitbiet, rakkonti u saħansitra monumenti li jixhdu din il-ġrajja.

Għal Malta din kienet okkażjoni straordinarja sabiex twassal isimha mal-erbat'irjeh tad-dinja. Irridu niftakru illi sa dak iż-żmien, pajjiżna kien meqjus biss bħala bażi militari li tagħmel parti mill-Imperu Inġliż. Hadd qatt ma basar li l-poplu Malti kellu l-potenzjal jorganizza għall-ewwel darba attività Internazzjonali bħal ma kien il-Kungress Ewkaristiku.

Jibdew il-preparamenti

L-aħbar li l-Kungress kien ser jinżamm ġewwa Malta ingħatat mill-Isqof Pietru Pace nhar Hadd il-Għid tal-1912, li ħadem bis-sħiħ biex dan iseħh. Il-kungressi kienu jlaqqgħu Kardinali, Isqfijiet u Għorrief tal-Knisja Kattolika, bil-għan li titkattar iżjed id-devozzjoni lejn is-Santissmu Sagrament. Il-Qdusija Tiegħu, il-Papa kien jibgħat ukoll il-Legat Pontifiċju bħala turija t'appoġġ u apprezzament lejn dawn il-kungressi.

Minħabba l-veneranda età li kellu l-Isqof Pace, ix-xogħol kollu waqa' f'idejn l-Isqof

L-Isqof Pietru Pace

Awżiljarju Fra Angelo Portelli OP. Sadanittant, l-Isqof t'Għawdex Mons Giovanni M. Camilleri u l-Vigarju Ġenerali Mons Attard inħatru viċi presidenti eżekuttivi. Għal-laqgħat ġenerali, li kienu jinżammu fl-Oratorju ta' San Ġwann, kienu jattendu għadd ta' Kappillani, Uffiċċjali tal-Gvern, iż-żewġ Presidenti tal-Baned La Valette u King's Own tal-Belt Valletta u għadd ta' edituri tal-ġurnali lokali. Mill-banda l-oħra, il-Kumitat Eżekuttiv beda' jiltaqa' ta' spiss fil-Palazz tal-Isqof, il-Belt.

F'Ottubru 1912, wasal Malta l-Isqof Heylen biex ikollu laqgħat mal-organizzaturi. Il-programm tal-Kungress li ġie mfassal mill-Isqof Heylen intlaqa' tajjeb, għajr għal żewġ affarijiet. Ir-rotta tal-purċissjoni l-kbira li kellha ssir il-Hadd dehret qasira wisq għall-folla numeruża li kienet mistennija tattendi. Mill-banda l-oħra kien hemm nuqqas ta' qbil fuq l-għażla tal-grawnd tal-futbol ta' San Alwigi għal-laqgħat ġenerali waqt l-istess Kungress. L-Isqof Pace ċeda għall-pressjoni u biddel il-lok għall-grawnd tas-Salezjani ta' Tas-Sliema. Izda fuq din il-proposta ma ntlahaqx qbil lanqas. Wara ħafna diskussjonijiet, ġie deċiż illi tintuża l-knisja rotunda tal-Mosta, li kienet kbira daqs il-Katidral ta' San Stiefnu ta' Vienna fejn kien sar il-Kungress tas-sena ta' qabel.

Fil-5 ta' Diċembru 1912 tħabbar li l-Kardinal Domenico Ferrata kien ser ikun il-Legat tal-Papa għall-Kungress ta' Malta. Dan il-Kardinal kellu ismu marbut ma' Malta għax ftit tas-snin qabel kien diġà żar pajjiżna biex inkuruna x-xbieha tal-Immakulata Kunċizzjoni meqjuma fil-Kollegġjata tal-Belt Cospicua. Il-Maltin ferħu għal din l-aħbar. Aktar tard sar magħruf ukoll illi l-Isqof Federico Tedeschini kien ser ikun il-Kanċillieri tal-Kardinal Ferrata, waqt li l-Prinċep Barberini u l-Commander William Humphrey kienu se jkun l-paġġi tiegħu waqt il-Kungress.

Saħhet il-Papa Piju X kienet bdiet sejra għall-aġġar u għalhekk kien hemm il-biża' li l-Kungress jew kien ikollu jiġi mħassar jew pospost. Izda b'xorti tajba, ftit tal-jiem qabel beda l-Kungress griet l-aħbar li l-Papa qaleb għall-aġġar.

Intant, il-Maltin bdew jaraw ħafna armar sabiħ jintrama fit-toroq bi thejjija għal dan l-avveniment, l-aktar fil-Belt Valletta, il-Floriana, ir-Rabat u l-Mosta. Intramaw ukoll għall-okkażjoni bosta binjiet pubbliċi, fosthom il-*Main Guard*, il-Biblijoteka, it-Teatru Rjal u l-Bieb ta' Putirjal. Fuq il-ġnub tal-*Main Guard* twaħhlu żewġ pitturi tal-magħruf Giuseppe Cali li juru lil San Ġwann Kriżostmu u lil San Tumas t' Akwinu. Strada Rjali intramat b'ħafna armar sabiħ, girlandi ta' fjuri u liedna friska. Fuq in-naħa ta' ġewwa ta' Putirjal fejn kien jispiċċa t-taraġ, intramaw erba' kolonni kbar bl-aṅgli fuqhom. Il-Kon-Katidral ta' San Ġwann ukoll kien imżejjen kif xieraq. Bejn iż-żewġ kampnari ttella' aṅġlu jżomm ostensorju, li bil-lejl kien mixgħul bl-ettriku. Mal-faċċata tal-istess binja ddendlu żewġ pitturi kbar oħra ta' Cali, din id-darba jirrapprezentaw l-Ewkaristija, waqt li fin-niċċ fuq kull ġenb tal-bieb prinċipali tqiegħdu żewġ aṅġli, wieħed iżomm l-Ewkaristija u l-ieħor il-Kalċi.

Tassew spettakolari kienet it-tribuna mtella' barra d-dahla tal-Mall. Din saret mill-

L-Isqof Fra Angelo Portelli O.P.

perit tal-Gvern, il-Halluqi Andrea Vassallo, li kien president tal-Kumitat tal-Armar. Vassallo ddisinja l-armar kollu għall-Kungress li kien stmat li jiswa' madwar 1,300 lira sterlina. It-tribuna kienet tintlaħaq minn żewġ turgien. Il-ventaltar tal-fidda li ntuża għall-altar tat-tribuna gie misluf mill-Kolleġġjata ta' San Pawl tal-Belt.

Il-Kumitat Lokali tal-Kungress

L-Isqof Pace insista li Malta tithejja wkoll spiritwalment għall-Kungress. Ġiet stampata talba għall-bżonnijiet tal-Kungress biex tingħad kuljum mill-poplu fid-djar u l-knejjes. Il-Patrijiet tas-Socjetà Missjunarja ta' San Pawl bdew ukoll taħdidiet għall-poplu fil-Knisja tal-Ġiżwiti, l-Belt. It-tfal tal-kor tal-Knisja ta' San Ġakbu tal-Belt tgħallmu l-innu *T'adoriam Ostia Divina* (Nadurawk ja Hobż tas-Sema), liema innu kien inkiteb għal din l-okkażjoni mis-Surmast Giuseppe Caruana fuq versi tal-Poeta Nazzjonali Dun Karm Psaila.

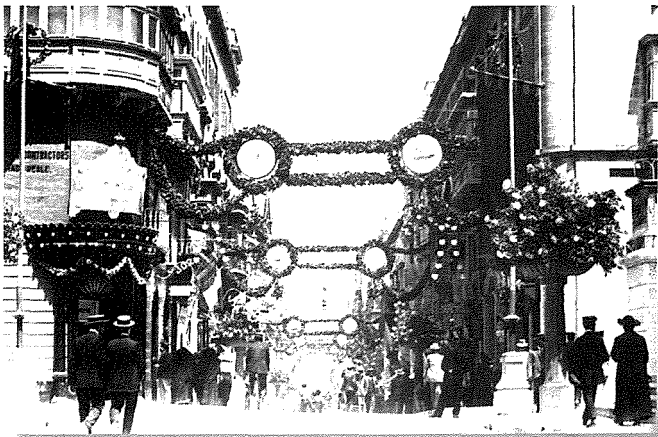
*T'adoriam, Ostia divina,
t'adoriam, Ostia d'amor:
tu dell'angelo il sospiro,
tu dell'uomo sei l'onor:*

*Tu dei forti la dolcezza,
tu dei deboli il vigor,
tu salute dei viventi,
tu speranza di chi muor.*

*T'adoriam, Ostia divina,
t'adoriam Ostia d'amor.*

*Ti conosca il mondo e t'ami,
tu la gioia d'ogni cuor;
ave, o Dio nascosto e grande,
tu dei secoli il Signor.*

F'Hadd il-Għid 1913, l-Isqof Pace hareġ Pastoral oħra biex jirringrazzja lill-Kumitat u 'l-poplu tal-isforzi li għamlu għal dan il-Kungress, waqt li heġġeġ lin-nies jarmaw il-galleriji u t-twieqi tagħhom mnejn kienu se jgħaddu l-purciżżjonijiet. Permezz tad-dispożizzjonijiet tal-Isqof ippublikati nhar id-9 t'April 1913, l-Isqof Pace ordna illi jindaququ l-qniepen tal-Knejjes tal-Belt, il-Floriana tal-Hamrun, tal-Kottonera u bnadi oħra waqt il-wasla tal-Kardinal Ferrata u waqt il-ftuħ tal-Kungress. Il-knejjes kellhom jiġu armati

Strada Reale fil-Belt Valletta armata għall-okkażjoni

It-Tribuna armata f'arf il-Biskuttin

u jinxteġhlu l-Hadd 27 t'April. Fil-parroċċi kollha kellha ssir adorazzjoni ta' bil-lejl quddiem is-Santissmu Sagriment.

Jaslu d-dinjijtarji f'pajjizna

Il-Legat tal-Papa wasal Malta nhar it-23 t'April 1913 fuq il-vapur *HMS Hussar*, li salpa minn Sirakuża fl-għaxra ta' filgħodu. Il-Maltin ħonqu s-swar tal-port, waqt li bosta ġurnalisti lokali u barranin kienu qed jistennewh fejn id-Dwana. Fl-erba' ta' wara nofsinhar, il-*Hussar* daħal fil-port il-kbir, akkumpanjat b'għadd ta' dgħajjes u laneċ. Il-port beda jidwi bid-daqq tal-qniepen u tisfir tal-vapuri. Mill-ponta tal-Isla ġew sparati wieħed u għoxrin murtal ta' salut. Imbagħad l-Isqof Portelli u l-Avukat Ġenerali tal-Kuruna, Sir Victor Frendo Azzopardi telgħu fuq il-lanċa tal-Ammiral biex jilqgħu lill-Kardinal Ferrata.

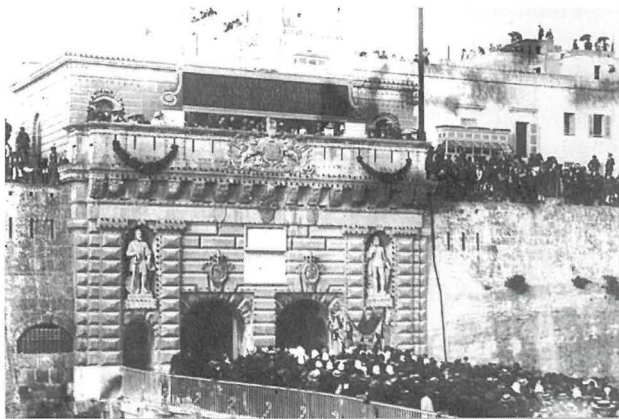
Waqt li l-lanċa salpat lejn id-Dwana, il-Banda *La Vincitrice* tal-Isla daqqet l-innu tal-Papa. Flimkien mal-Kardinal Ferrata, niżlu wkoll mil-lanċa l-Prinċep Barberini, l-Isqof Tedeschini, is-sinjuri Humphrey Page u Ambrosini, Mons. Toberglieri u Mons. Glorieux u s-segretarju privat tal-Kardinal, Mons Nicola. Barra d-Dwana, il-karozzella tal-Isqof Pace kienet qed tistenna l-Kardinal Ferrata biex twasslu l-Floriana. Eluf ta' nies ħonqu t-triq minn fejn għadda l-Kardinal, mill-imħażen ta' Pinto sal-Blata l-Bajda u l-Floriana. X'hin waslu fejn Sarria, saret waqfa taħt tinda armata apposta, fejn il-Banda *Vilhena* tal-Floriana daqqet l-Innu tal-Papa u wara, l-Isqof Pace laqa' lill-Kardinal Ferrata b'emozzjoni u ferħ kbir.

Minn hemm, il-Kardinal Ferrata ġie skortat sal-Belt taħt baldakkin li ngarr minn membri tan-nobbiltà Maltija. Quddiem imxew ir-religjużi kollha ta' Malta, waqt li l-Banda *Prince of Wales* tal-Birgu daqqet hekk kif il-Kardinal mexa tul Vjal ir-Re Dwardu VII (Il-Biskuttin).

Il-Kardinal ġie meħud fil-Kon-Katidral ta' San Ġwann, waqt li ż-żewġ baned tal-Belt daqqew programm fil-pjazez ta' San Ġwann u San Ġorġ rispettivament. F'San Ġwann, intqalet it-talba tal-Kungress u wara, il-Kardinal ġie skortat sal-Palazz tal-Isqof.

Il-Kardinal Domenico Ferrata

Bieb il-Belt armat għall-okkażjoni

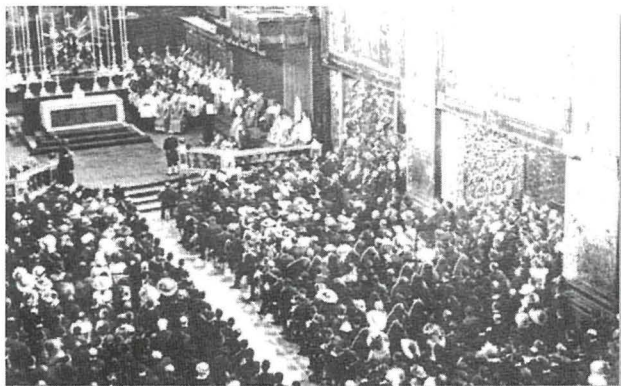
Il-Hamest ijiem tal-Kungress

L-ewwel ġurnata tal-Kungress ħabtet l-Erbgħa 23 t'April. Il-programm beda b'servizz Ewkaristiku għall-istudenti tal-Liceo ġewwa l-Knisja tal-Ġiżwiti tal-Belt. Fil-Palazz Arċiveskovili, il-Kardinal Ferrata ltaqa' ma' għadd ta' membri tal-komunità u wara żar lill-Gvernatur u 'l Lady Rundy fil-Palazz. Fit-2:45pm, il-Kardinal Ferrata twassal il-Mosta fil-karozzella tal-Isqof Pace. It-toroq kienu miżgħuda bin-nies li ħarġet biex issellimlu bi ħgarha. Mal-wasla tiegħu fejn ir-Rotunda, huwa ġie milqugħ mill-Kumitat Eżekuttiv, waqt li l-Banda *Nicolò Isouard* daqqet l-Innu tal-Papa.

Ġewwa l-Knisja kien hemm jistennewh il-Kardinali Nava u Lualdi. F'dan il-mument, l-Isqof Heylen iddikjara l-Kungress miftuħ, waqt li awgura li dan ikun suċċess daqs ta' qablu. Is-segretarju tal-Isqof, Mons Gauci, wara qara d-digriet tal-Papa li ħatar lill-Kardinal Ferrata bħala l-Legat tiegħu għal dan il-Kungress. Imbagħad il-Kardinal Ferrata għadda biex għamel diskors dwar l-Ewkaristija. Kif spiċċa, l-Isqof Portelli laqa' l-kungressisti f'isem il-Kleru ta' Malta. Wara, l-Isqof Emard ta' Valleyfield (il-Kanada) fahħar lill-Maltin għal dak kollu li ppreparaw, waqt li tenna illi se jieħu lura f'pajjiżu tifikriet sbieħ tal-gżira. Il-programm għalaq bl-intervent ta' Patri Sammut, rettur ta' San Alwiġi. Fl-għaxra bdew il-laqgħat għall-ilsna differenti u saret l-Adorazzjoni ta' bil-lejl. Hekk intemmet l-ewwel ġurnata tal-Kungress.

It-tieni jum tal-Kungress beda permezz ta' Pontifikat Solenni fil-Kon-Katidral ta' San Ġwann, kif ukoll ġewwa l-Iskla u Birkirkara. L-attività ewlenija kiġnet it-Tqarbinata tat-tfal ġewwa l-Knisja ta' San Publu tal-Floriana. Tfal minn Malta kollha ngabru għal din l-okkażjoni sa minn kmieni filgħodu. Il-Kardinal Ferrata mexxa l-quddiesa bit-tqarbin tat-tfal. Wara l-quddiesa, it-tfal kollha rħewlha lejn il-Mall fejn ingħataw ħelu u gallettini.

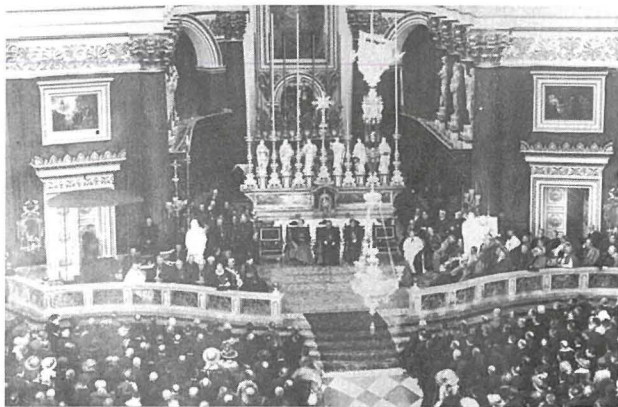
Għall-ħabta tad-disgħa u nofs ta' filgħodu, it-tfal kollha, stmati 'l fuq minn tleTTax-il elf, imxew lejn il-Belt. L-Isqof Portelli mexxa f'nofs il-purċissjoni. Il-Kardinal Ferrata sellem lit-tfal mill-gallarija tal-Kažin Malti. Il-Belt

Laqgħa kbira fil-Kon-Katidral ta' San Ġwann, il-Belt

kiġnet mimlija bin-nies, jammiraw lil dawn it-tfal lebsin bl-ilbies tal-Preċett u tal-Grizma u jkantaw innijiet Ewkaristiċi. Matul il-ġurnata waslu vapuri ġodda b'aktar kungressisti.

Laqgħa oħra saret fil-Mosta fit-tlieta u nofs ta' wara nofsinħar. Fiha ħadu seħem il-Kardinali Nava, Bourne u Santos u d-Duka ta' Norfolk. Il-Kardinal Ferrata ma attendiex għal din il-laqgħa għax ħassu għajjen wara l-laqgħa mat-tfal. Fost il-kelliema li ħadu seħem f'din il-laqgħa kien hemm il-Professor Anastasju Cuschieri, l-Avukat Galea, u l-Kanonku Leynard ta' Kartagħni u Susa. Tard fl-għaxija, il-Kardinal Ferrata flimkien mat-tliet Kardinali u d-Duka u d-Dukessa ta' Norfolk iltaqgħu mal-Maltin fis-sala tal-Palazz tal-Isqof, waqt li l-Banda tar-Royal Malta Artillery daqqet programm fis-sala. F'Misraħ San Ġorġ, folla kbira segwiet mill-qrib programm mużikali mill-Banda *King's Own* taħt it-tmexxija tas-Surmast Doncich. L-adorazzjoni ta' bil-lejl saret fil-Bażilika ta'

Dehra minn ġewwa tal-Knisja tal-Mosta waqt il-laqgħat tal-Kungress

tal-Katidral, li kien armat kif xieraq għall-okkażjoni. Wara l-Quddiesa Pontifikali, saret purċissjoni mat-triqat tal-Imdina.

Wara nofsinhar, saret laqgħa oħra ġewwa l-Mosta. Il-kelliem prinċipali kien il-Kardinal Bourne b' diskors dwar l-Ewkaristija, l-għaqda u l-familja. Wara tkellmu wkoll l-Avukat Arturo Mercieca, Patri Gemelli u t-Tabib Felice Inglott.

Fl-ghaxija, il-Kardinal Lualdi u l-Isqof Heylen attendew għal ikla ġewwa l-Każin tal-Banda *La Valette* imhejjija apposta għal hamsa u sittin persuna fil-bżonn. Fit-Teatru Manoel, is-Sur Mamo tella' serje ta' *Tableaux Vivants* fuq il-Kungress Ewkaristiku.

Fil-jum tas-Sibt 26 t'April filgħodu sar quddies Pontifikali madwar bosta parroċċi f'Malta fosthom ġewwa l-knejjes ta' San Pawl Nawfragu, San Duminku u tal-Ġiżwiti fil-Belt, l-Isla, iż-Żurrieq, is-Siġġiewi u l-Mosta. Filgħodu wkoll, il-Presidenti u s-Surmastrijiet tal-baned *La Valette* u *King's Own* għamlu żjara lill-Kardinal Ferrata ġewwa l-Palazz tal-Isqof. Il-Kardinal bierek ukoll l-istandardi taż-żewġ każini.

Kmieni wara nofsinhar inżammet l-aħħar laqgħa ġenerali ġewwa l-Knisja Arċipretali tal-Mosta, fejn il-Kardinal Ferrata ġie mwassal mill-villa tal-Avukat Grech Mifsud sal-Knisja taħt baldakkin. Fost il-kelliema kien hemm Patri Leanza OSJ, Mons. Farrugia u l-Maġistrat Cremona. Fl-aħħar tal-laqgħa għamel id-diskors tal-għeluq il-Kardinal Domenico Ferrata. Imbagħad wara, l-Isqof Portelli, f'isem l-Isqof Pace u l-Kumitat,

ipprezenta kalċi tad-deheb lill-Kardinal Ferrata bħala tifkira dejjema ta' dan il-Kungress Ewkaristiku.

Għall-ħabta tal-ħamsa ta' wara nofsinhar, il-Kardinal Ferrata, akkumpanjat mill-Fratellanza tas-Santissimu Sagrament tal-Bazilika ta' San Duminku tal-Belt, telqu f'purċissjoni minn San Ġwann għall-ġnien tal-Barrakka ta' Fuq. Il-Port il-Kbir kien mimli dgħajjes u vapuri. Nies imlew iswar tal-Belt u tal-Isla, waqt li

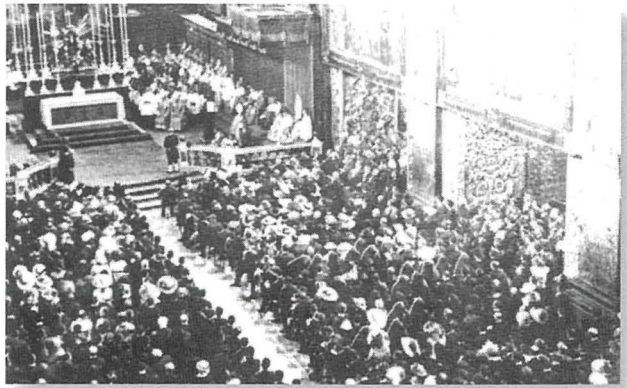
Il-proċessjoni solenni li telqet mill-Katidral fl-Imdina

Il-Hamest ijiem tal-Kungress

L-ewwel ġurnata tal-Kungress ħabtet l-Erbgħa 23 t' April. Il-programm beda b'servizz Ewkaristiku għall-istudenti tal-Liceo ġewwa l-Knisja tal-Ġizwiti tal-Belt. Fil-Palazz Arċiveskovili, il-Kardinal Ferrata ltaq' ma' għadd ta' membri tal-komunità u wara żar lill-Gvernatur u 'l Lady Rundy fil-Palazz. Fit-2:45pm, il-Kardinal Ferrata twassal il-Mosta fil-karozzella tal-Isqof Pace. It-toroq kienu miżgħuda bin-nies li ħarġet biex issellimlu bi ħġarha. Mal-wasla tiegħu fejn ir-Rotunda, huwa ġie milqugħ mill-Kumitat Eżekuttiv, waqt li l-Banda *Nicolò Isouard* daqqet l-Innu tal-Papa.

Ġewwa l-Knisja kien hemm jistennewh il-Kardinali Nava u Lualdi. F'dan il-mument, l-Isqof Heylen iddikjara l-Kungress miftuħ, waqt li awgura li dan ikun suċċess daqs ta' qablu. Is-segretarju tal-Isqof, Mons Gauci, wara qara d-digriet tal-Papa li ħatar lill-Kardinal Ferrata bħala l-Legat tiegħu għal dan il-Kungress. Imbagħad il-Kardinal Ferrata għadda biex għamel diskors dwar l-Ewkaristija. Kif spiċċa, l-Isqof Portelli laq' l-kungressisti f'isem il-Kleru ta' Malta. Wara, l-Isqof Emard ta' Valleyfield (il-Kanada) faħħar lill-Maltin għal dak kollu li ppreparaw, waqt li tenna illi se jieħu lura f'pajjiżu tifkriet sbieħ tal-gżira. Il-programm għalaq bl-intervent ta' Patri Sammut, rettur ta' San Alwiġi. Fl-għaxra bdew il-laqgħat għall-ilsna differenti u saret l-Adorazzjoni ta' bil-lejl. Hekk intemmet l-ewwel ġurnata tal-Kungress.

It-tieni jum tal-Kungress beda permezz ta' Pontifikat Solenni fil-Kon-Katidral ta' San Ġwann, kif ukoll ġewwa l-Isla u Birkirkara. L-attività ewlenija kiġenet it-Tqarbina tat-tfal ġewwa l-Knisja ta' San Publu tal-Floriana. Tfal minn Malta kollha ngabru għal din l-okkażjoni sa minn kmieni filgħodu. Il-Kardinal Ferrata mexxa l-quddiesa bit-tqarbin tat-tfal. Wara l-quddiesa, it-tfal kollha rħewlha lejn il-Mall fejn ingħataw ħelu u gallettini.

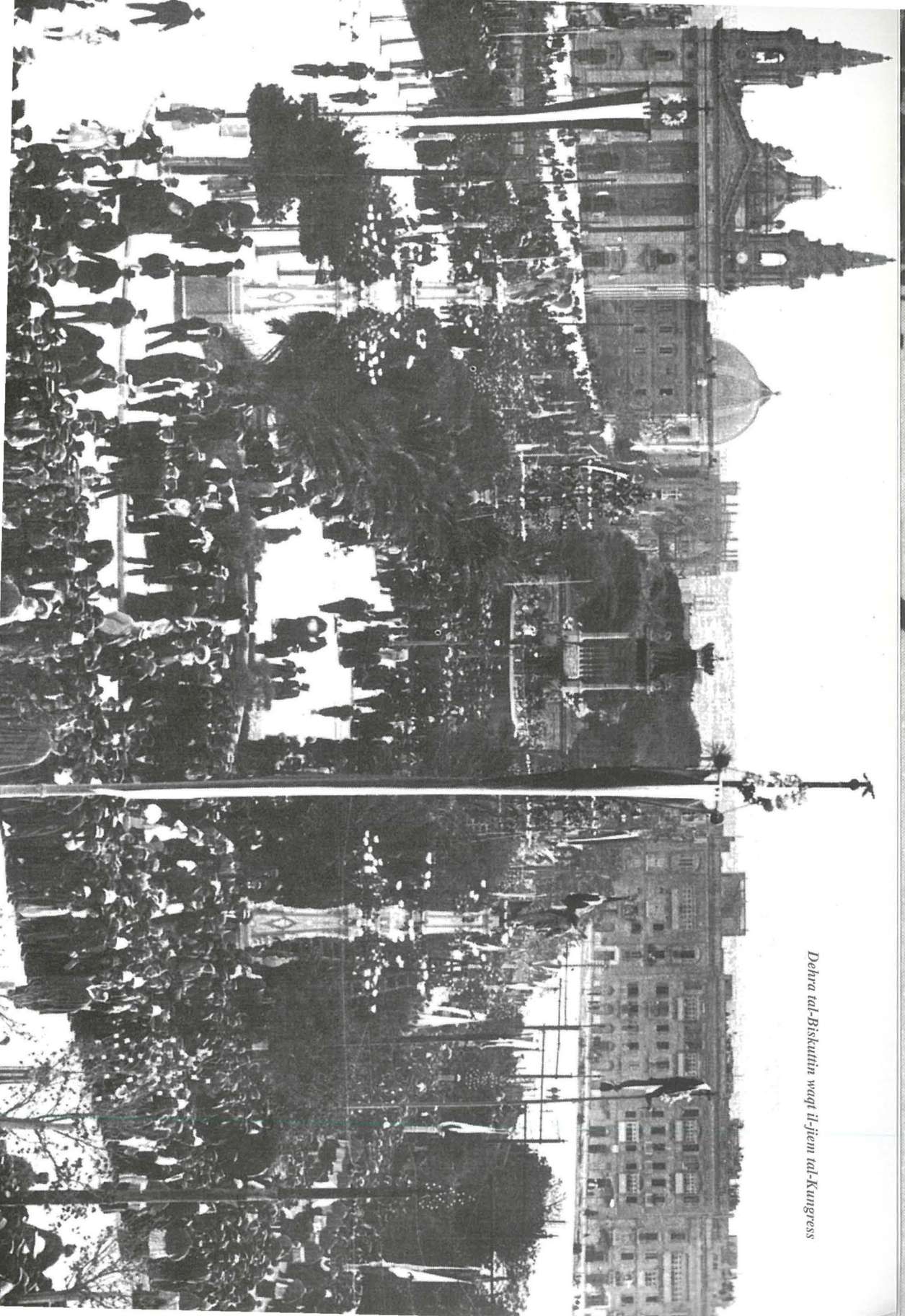
Laqgħa kbira fil-Kon-Katidral ta' San Ġwann, il-Belt

Għall-habta tad-disgħa u nofs ta' filgħodu, it-tfal kollha, stmati 'l fuq minn tlettax-il elf, imxew lejn il-Belt. L-Isqof Portelli mexxa f'nofs il-purċissjoni. Il-Kardinal Ferrata sellem lit-tfal mill-gallarija tal-Każin Malti. Il-Belt

kiġenet mimlija bin-nies, jammiraw lil dawn it-tfal lebsin bl-ilbies tal-Preċett u tal-Grizma u jkantaw innijiet Ewkaristiċi. Matul il-ġurnata waslu vapuri ġodda b'aktar kungressisti.

Laqgħa oħra saret fil-Mosta fit-tlieta u nofs ta' wara nofsinhar. Fiha ħadu sehem il-Kardinali Nava, Bourne u Santos u d-Duka ta' Norfolk. Il-Kardinal Ferrata ma attendiex għal din il-laqgħa għax ħassu għajjen wara l-laqgħa mat-tfal. Fost il-kelliema li ħadu sehem f'din il-laqgħa kien hemm il-Professor Anastasju Cuschieri, l-Avukat Galea, u l-Kanonku Leynard ta' Kartaġni u Susa. Tard fl-għaxija, il-Kardinal Ferrata flimkien mat-tliet Kardinali u d-Duka u d-Dukessa ta' Norfolk iltaqgħu mal-Maltin fis-sala tal-Palazz tal-Isqof, waqt li l-Banda tar-*Royal Malta Artillery* daqqet programm fis-sala. F'Misraħ San Ġorġ, folla kbira segwiet mill-qrib programm mużikali mill-Banda *King's Own* taħt it-tmexxija tas-Surmast Doncich. L-adorazzjoni ta' bil-lejl saret fil-Bażilika ta'

Dehra tal-Biskutin waqt il-jiem tal-Kongress

I-kor kanta O *Salutaris Ostia* u *Tantum Ergo*. Fuq palk armat apposta fil-gallerija, il-Kardinal Ferrata għolla l-ostensorju u beda jbierek il-port, fost id-daqq tal-qniepen, kant, sireni ta' vapuri u musketterija.

Filgħaxija mbagħad, il-Banda *La Valette* tellgħet programm muzikali f'Misraħ San Ġorġ. L-adorazzjoni ta' bil-lejl saret ġewwa l-Bażilika tal-Karmnu tal-Belt bejn l-għaxra u l-erbgħa ta' filgħodu.

L-aħħar jum tal-Kungress ħabat il-Hadd 27 t'April u beda b'Pontifikal Solenni f'San Ġwann. Il-muzika kienet immexxija mis-Surmast Paolino Vassallo. Wara l-quddiesa, il-Kardinal Ferrata u d-Duka ta' Norfolk ġew skortati minn folla kbira lejn ir-residenzi tagħhom.

Fit-tlieta u nofs ta' wara nofsinhar, bdiet purċissjoni minn San Ġwann immexxija mill-*Catholic Boys' Brigade* u l-Kavallerija tal-Pulizija. Huwa stmat li f'din il-purċissjoni ħadu sehem aktar minn sebat elef ruħ, tant li l-Kardinal Ferrata wasal Putirjal xi sagħtejn u nofs wara li ħalla l-Kon-Katidral. Kien hemm żewġ waqfiet qosra f'San Duminku u f'San Franġisk biex il-Kardinal jistrieħ ftit. Il-Kardinal mexa t-triq kollha taħt il-baldakkin li ġarrew membri tan-nobbiltà Maltija. Għall-ħabta tas-sitta, il-baned *La Valette* u *King's Own* daqqew fanfarra minn fuq Putirjal biex iħabbru lin-nies ta' barra l-Belt li s-Sagrament kien wasal.

It-Tberik tal-Port il-Kbir mill-Kardinal Ferrata

X'hin il-purċissjoni waslet f'tarf il-Biskuttin, daret għax-Xagħra tal-Floriana. Il-Kardinal Ferrata mexa fuq tapit li nfirex tul ix-Xagħra. Wara ftit mistrieħ fil-Knisja ta' Sarria, il-Kardinal Ferrata kompli bil-purċissjoni li wasslet lill-Kardinal biex jagħti l-Barka Sagramentali mit-Tribuna armata għall-okkażjoni. Peress li kien dalam sewwa, it-tribuna ġiet mixgħula tajjeb biex il-folla kbira preżenti setgħet tara dak li kien qed isehħ. Wara l-Barka, is-Sagrament ittieħed proċessjonalment għall-Knisja ta' San Publu, waqt li l-Banda *Vilhena* tal-Floriana tellgħet programm muzikali taħt id-direzzjoni tas-Surmast Monterosso. Dakinhar ħadu sehem ukoll numru ta' baned oħra fosthom il-Banda *L'Unione* ta' Hal Luqa.

L-aħħar impenji

Nhar it-Tnejn 28 t'April, mijiet ta' nies irħewlha lejn ir-Rabat għall-pellegrinaġġ lejn il-Grotta ta' San Pawl. Il-folla ngabret fuq is-Saqqajja u mxiet f'purċissjoni lejn il-Knisja ta' San Pawl. Il-Banda tal-*Konti Ruġġieru* ħadet sehem ukoll bid-daqq ta' marċi ferrieħa. Tqaddset quddiesa fil-Knisja mill-Isqof Emard waqt li quddiesa oħra saret barra mill-Isqof Vesconcellos.

L-għada, saret iż-żjara tal-Legat f'Għawdex. Skond il-programm oriġinali, din iż-żjara kellha ssir l-Erbgħa iżda din kellha titressaq b'gurnata għax il-Kardinal kien għajjen ħafna u xtaq li jitlaq lura fil-*Hussar* l-Erbgħa filgħodu. Il-Kardinal Ferrata wasal

Laqgħa sabiħa fir-Rabat ta' Malta

l-Imgarr għall-ħabta ta' nofsinhar. Huwa ġie milqugħ mill-Isqof t'Għawdex Mons Camilleri u r-rappreżentant tal-Gvern is-Sur W.C. Millard. Mal-wasla tiegħu ġewwa l-Blet Victoria, il-Kardinal twassal lejn il-Katidral taħt baldakkin fost il-kant tat-*Tantum Ergo* u t-*Te Deum*.

Dawk kollha preżenti assistew ukoll għat-tberik tal-Knisja ta' Santa Sabina li ġiet imkabbra u

rrangata għall-okkażjoni. Din il-knisja kienet tqiegħdet għall-Adorazzjoni Perpetwa tas-Santissimu Sagrament. Il-Kardinal Ferrata bierek il-bandalora tal-paġġi tas-Sagrament u wara kixef lapida kommemorattiva. Wara ċ-ċerimonja, il-Kardinal ġie ppreżentat b'bastun tal-fidda li fih kien hemm lista bl-ismijiet kollha tal-membri kollha tal-konfraternitajiet Għawdxin tas-Santissimu Sagrament.

Mas-sbieħ il-jum tal-Erbgħa 30 t'April, il-Kardinal Ferrata twassal fejn id-Dwana mill-Palazz tal-Isqof, fejn kien milqugħ mill-Kurunell Biancardi u l-membri tal-Kumitat Eżekuttiv. Minn hemm tela' fuq lanċa li wasslitu fuq l-*HMS Hussar*. Il-bastiment ħalla l-Port il-Kbir fl-għaxra ta' filgħodu, akkumpanjat b'ħafna dgħajjes u laneċ. In-nies ħonqu l-gonna tal-Barrakka kif ukoll is-swar għall-aħħar tislma lill-Kardinal Ferrata. Il-kungressisti l-oħra telqu lura f'pajjiżhom fil-jiem ta' wara.

Tifkiriet dejjiema

Il-Kungress Ewkaristiku tal-1913 kien tassew avveniment mill-akbar li qatt rat Malta. Tant kien hekk illi m'għaddewx wisq xhur li l-Kumitat ħaseb biex iwaqqaf monument bħala tifkira dejjiema ta' din il-ġrajja storika. Il-permessi kollha nħargu u l-mafkar twaqqaf fil-Biskuttin, f'tit passi 'l bogħod minn fejn kienet intramat it-Tribuna. Dan il-monument, kapulavur tal-artist Malti Antonio Sciortino, ġie inawgurat fl-1917, u juri l-figura ta' Kristu b'Malta taħtu tqimu, xhieda vera ta' x'seħħ waqt il-jiem tal-Kungress Ewkaristiku.

Tifkira oħra ta' din il-ġrajja storika hija l-Knisja ta' Raħal il-Ġdid, li fuq xewqa tal-Isqof Pace, inbniet mill-ġdid u ġiet iddedikata lil Kristu Re.

Biblijografija

Joseph Bonnici u Michael Cassar, *Tifkira tal-Kungress Ewkaristiku Internazzjonali Malta 1913*, 1988.
Francis Galea, *Hal Luqa u l-Banda Tagħha L-Unjoni*, 2005.

L-Inawgurazzjoni tal-Monument ta' Kristu Re

Laqgħa sabiħa fir-Rabat ta' Malta

l-Imgarr għall-ħabta ta' nofsinhar. Huwa ġie milqugħ mill-Isqof t'Għawdex Mons Camilleri u r-rappreżentant tal-Gvern is-Sur W.C. Millard. Mal-wasla tiegħu ġewwa l-Blet Victoria, il-Kardinal twassal lejn il-Katidral taħt baldakkin fost il-kant tat-*Tantum Ergo* u t-*Te Deum*.

Dawk kollha preżenti assistew ukoll għat-tberik tal-Knisja ta' Santa Sabina li ġiet imkabbra u

rrangata għall-okkażjoni. Din il-knisja kienet tqiegħdet għall-Adorazzjoni Perpetwa tas-Santissimu Sagrament. Il-Kardinal Ferrata bierek il-bandalora tal-paġġi tas-Sagrament u wara kixef lapida kommemorattiva. Wara ċ-ċerimonja, il-Kardinal ġie ppreżentat b'bastun tal-fidda li fih kien hemm lista bl-ismijiet kollha tal-membri kollha tal-konfraternitajiet Għawdxin tas-Santissimu Sagrament.

Mas-sbieħ il-jum tal-Erbgħa 30 t'April, il-Kardinal Ferrata twassal fejn id-Dwana mill-Palazz tal-Isqof, fejn kien milqugħ mill-Kurunell Biancardi u l-membri tal-Kumitat Eżekuttiv. Minn hemm tela' fuq lanċa li wasslitu fuq l-*HMS Hussar*. Il-bastiment ħalla l-Port il-Kbir fl-għaxra ta' filgħodu, akkumpanjat b'ħafna dgħajjes u laneċ. In-nies ħonqu l-ġonna tal-Barrakka kif ukoll is-swar għall-aħħar tislma lill-Kardinal Ferrata. Il-kungressisti l-oħra telqu lura f'pajjiżhom fil-jiem ta' wara.

Tifkiriet dejjiema

Il-Kungress Ewkaristiku tal-1913 kien tassew avveniment mill-akbar li qatt rat Malta. Tant kien hekk illi m'għaddewx wisq xhur li l-Kumitat ħaseb biex iwaqqaf monument bħala tifkira dejjiema ta' din il-ġrajja storika. Il-permessi kollha nħargu u l-mafkar twaqqaf fil-Biskuttin, f'it passi 'l bogħod minn fejn kienet intramat it-Tribuna. Dan il-monument, kapulavur tal-artist Malti Antonio Sciortino, ġie inawgurat fl-1917, u juri l-figura ta' Kristu b'Malta taħtu tqimu, xhieda vera ta' x'seħħ waqt il-jiem tal-Kungress Ewkaristiku.

Tifkira oħra ta' din il-ġrajja storika hija l-Knisja ta' Raħal il-Ġdid, li fuq xewqa tal-Isqof Pace, inbniet mill-ġdid u ġiet iddedikata lil Kristu Re.

Biblijografija

Joseph Bonnici u Michael Cassar, *Tifkira tal-Kungress Ewkaristiku Internazzjonali Malta 1913*, 1988.
Francis Galea, *Hal Luqa u l-Banda Tagħha L-Unjoni*, 2005.

L-Inawgurazzjoni tal-Monument ta' Kristu Re